

Vraag 10 in dit examen is een stelopdracht. Reserveer voldoende tijd om deze opdracht te maken.

De Sovjet-Unie. Een samenleving onder spanning

Kort nadat de bolsjewieken in Rusland aan de macht kwamen, verboden zij alle andere politieke partijen.

- 2p 1 Welk ideologisch argument hadden de bolsjewieken voor die beslissing?

In 1928 kondigde de Communistische Partij aan dat zij de economie op een radicale wijze ging hervormen.

- 3p 2 Noem drie redenen die de partij daarvoor had.

Iemand doet twee beweringen over 'het democratisch centralisme', waarvan er maar één juist is:

1 Het eerste Vijfjarenplan werd ingevoerd volgens de regels van het democratisch centralisme.

2 Door het democratisch centralisme kregen burgers meer invloed op de vaststelling van het Eerste Vijfjarenplan.

- 2p 3 Kies de juiste bewering en leg uit waarom die de juiste is.

Gebruik bron 1.

Dit stuk in de Pravda wordt geschreven ter gelegenheid van een belangrijke koerswijziging van de Communistische Partij.

- 3p 4 Noem de koerswijziging die hier wordt bedoeld en leg uit waarom de partij hiertoe overgaat.

Gebruik de bronnen 2a en 2b.

- 3p 5 Heeft de kunstenaar Solovyov in dit affiche (bron 2b) gewerkt volgens de richtlijnen van Stalin (bron 2a)? Beantwoord deze vraag door
- twee richtlijnen te noemen waaraan een kunstenaar volgens Stalin moet voldoen en
 - per richtlijn te beoordelen of Solovyov daaraan voldoet.

Stelling:

Het falen van de planeconomie zou zonder het bestaan van een grijs circuit al eerder aan het licht gekomen zijn.

- 4p 6 Toon aan dat deze stelling juist is met twee argumenten: het ene argument moet betrekking hebben op de Stalintijd, het andere op de Brezjnevtijd. In je argumenten moet een verschil tussen de Stalin- en de Brezjnevtijd naar voren komen.

Gebruik de bronnen 3a, 3b en 3c.

- 6p 7 Toon voor elk tekstfragment aan dat dit fragment, telkens op een andere manier, te gebruiken is als illustratie voor het totalitaire karakter van de sovjetmaatschappij onder Breznev.

In de Breznevperiode wantrouwen jongeren in de Sovjet-Unie het communistisch bewind in toenemende mate.

- 2p 8 Verklaar waarom dit wantrouwen onder jongeren sterker was dan onder de generaties die in de jaren dertig en veertig waren opgegroeid.

Jongeren in de Breznevperiode hadden een ander beeld van de internationale positie van hun land dan jongeren in de tijd van Stalin.

- 2p 9 Beschrijf kort voor beide perioden het beeld dat bij jongeren bestond.

Inleiding

In 1929 begon de Wereldcrisis. Daarna ontstond in veel landen grote werkloosheid. Maar op de Sovjet-Unie leek deze crisis geen vat te hebben. Daarom is het een interessante vraag uit te zoeken hoe in de jaren dertig in het Westen werd aangekeken tegen het communistische alternatief, de Vijfjarenplannen van Stalin (1929-1938).

Stel, je doet mee aan een hedendaags onderzoek met als hoofdvraag: werden in de jaren dertig in het Westen de Vijfjarenplannen in de Sovjet-Unie (1929-1938) gezien als een oplossing voor de crisis?

Je vindt voor het onderzoek twee bronnen uit de jaren dertig. Je maakt een verslag waarin je aangeeft *waarom deze bronnen bruikbaar zijn* voor de hoofdvraag van het onderzoek.

Gebruik de bronnen 4a en 4b.

16p **10** □ Schrijf dit verslag over de bruikbaarheid van de bronnen. Volg daarvoor de aanwijzingen.

Aanwijzingen

- Neem de cursieve kopjes over.
- Lees eerst de cursieve inleiding bij beide bronnen (in het bronnenboekje) en voer daarna opdracht *A* en *B* uit.
- Lees daarna de tekst van de bronnen en gebruik die bij opdracht *C* tot en met *E*.

Verslag over de bruikbaarheid van de bronnen

De tijd van de bronnen

A Beide bronnen komen uit de jaren dertig.

- Noem hiervan een voordeel voor het onderzoek.

De aard van de bronnen

B Voor dit deel van je verslag maak je, voordat je de bron gelezen hebt, een *inschatting* van de bruikbaarheid van de bron op grond van de informatie die staat in de *cursieve inleiding* boven de bron.

- Noem daarvoor twee kenmerken die beide bronnen gemeen hebben en geef aan wat je hieruit concludeert over de bruikbaarheid van beide bronnen.

De inhoud van de bronnen

C Nu kunnen de bronnen inhoudelijk bestudeerd worden.

- Heeft Karl Kautsky een positief, een negatief of een genuanceerd oordeel over de werking van de Vijfjarenplannen? Geef daarbij twee argumenten waarmee hij zijn oordeel ondersteunt.
- Hebben Sidney en Beatrice Webb een positief, een negatief of een genuanceerd oordeel over de werking van de Vijfjarenplannen? Geef daarbij twee argumenten waarmee zij hun oordeel ondersteunen.

De betrouwbaarheid en representativiteit van de bronnen

D Een belangrijk criterium voor de bruikbaarheid van bronnen is hun betrouwbaarheid en representativiteit. In dit deel van je verslag stel je vast hoe betrouwbaar en representatief de bronnen zijn voor het beantwoorden van de hoofdvraag van het onderzoek. Doe dat door per bron na te gaan, met telkens één argument om je antwoord te ondersteunen:

- hoe betrouwbaar het antwoord van de bron op de hoofdvraag is;
- voor wie de bron representatief is.

Een eindoordeel over de bruikbaarheid

E Bepaal ten slotte de bruikbaarheid van bron 4a en bron 4b voor je onderzoek.

Maak bij elke bron een keuze uit de volgende mogelijkheden:

Vind je de bron

- bruikbaar, leg dan uit welk antwoord deze bron geeft op de hoofdvraag;
- deels bruikbaar, leg dan uit in welk opzicht de bron antwoord geeft op de hoofdvraag;
- niet bruikbaar, leg dan uit voor welke vraagstelling de bron wél bruikbaar is.

Nederlanders en hun gezagsdragers 1950-1990: verzuiling, polarisatie en herwonnen consensus

De herinnering aan de jaren dertig werkte door in de gematigde houding van de vakbondsleiders in de jaren vijftig.

- 1p **11** Geef hiervoor een verklaring.

Gebruik de bronnen 5a en 5b.

Louis Paul Boon schetst het beeld van de nozems die de consensus van de jaren vijftig verstoren. De foto van Ed van der Elsen bevestigt dit beeld.

- 3p **12** Toon dit aan; haal daarvoor een argument uit elk van beide bronnen.

Gebruik de bronnen 5a, 5b, 5c en 5d.

Stel, je wil met deze vier bronnen een verklaring geven voor het verschijnsel 'nozem'. Je hebt al ontdekt dat het verschijnsel 'nozem' wordt verklaard uit *sociaal-economische factoren*, uit *een gezagscrisis* of uit *andere factoren*.

- 6p **13** Ondersteun elk van deze drie verklaringen telkens met argumenten uit twee van de bronnen. Gebruik elke bron tenminste één keer.

Stelling:

Hoewel de eerste vermelding van nozems in Nederland uit 1955 stamt, passen zij eerder in het beeld van de jaren zestig dan in het beeld van de jaren vijftig.

- 4p **14** Verdedig deze stelling. Doe dat door beide beelden te omschrijven en telkens na te gaan of nozems daarin passen.

In het Mandement van 1954 verboden de rooms-katholieke bisschoppen wél het lidmaatschap van (en het luisteren naar) de socialistische VARA, maar niet het lidmaatschap van de Partij van de Arbeid.

- 2p **15** Geef de politieke reden voor dit verschil.

Het was in de jaren zestig in het belang van de KVP om na te denken over het losser maken van de banden met de kerk.

- 2p **16** Geef hiervoor een verklaring.

Gebruik bron 6.

Uit dit pamflet blijkt dat jongeren zich verzetten tegen de gezagsverhoudingen zoals die in het leger bestaan.

- 4p **17** *A* Geef uit het pamflet twee voorbeelden van dit verzet.
B Leg uit of het conflict over de groetplicht kenmerkend is voor de verhouding tussen jongeren en volwassenen in de jaren zeventig.

De acties van Dolle Mina waren schokkend voor de meeste gezagsdragers in de jaren zeventig. Dit kwam door de manier van optreden *en* door de inhoud van de eisen van de Dolle Mina's.

- 4p **18** *A* Toon aan dat de manier waarop Dolle Mina politieke wensen naar voren bracht, heel anders was dan de manier waarop de gezagsdragers dit deden.
B Noem één van de eisen van Dolle Mina en leg uit waarom die strijdig was met de maatschappijopvattingen van de gezagsdragers in die tijd.

Gebruik bron 7.

- 2p **19** Welke visie geeft de tekenaar weer op de verhouding tussen PvdA en KVP in het kabinet-Den Uyl? Licht je antwoord toe met een element uit de bron.

De wijziging van de grondpolitiek was volgens de socialistische PvdA een belangrijke manier om de samenleving te veranderen.

- 2p **20** Leg uit waarom de grondpolitiek voor *socialisten* een belangrijk middel was om de samenleving te veranderen.

Eindexamen geschiedenis vwo 2003-I

- Gebruik bron 8.*
- 3p **21** *A* Wat is de kern van de kritiek op de economische elite die hier wordt geleverd?
B Leg uit welk verband er bestaat tussen deze kritiek en de strijd van de vakbeweging voor medezeggenschap in de bedrijven.

- Gebruik bron 8.*
- Op grond van deze bron en je kennis van de periode kun je tot de conclusie komen dat er sprake is van
- continuïteit in de machtsuitoefening van de elite tussen de jaren vijftig en zestig;
 - verandering in de herkomst van de elite tussen de jaren vijftig en zestig.
- 4p **22** Geef voor elke conclusie een argument.

- Politieke en economische omstandigheden droegen bij tot de totstandkoming van het 'Akkoord van Wassenaar'.
- 4p **23** Geef van beide categorieën omstandigheden een voorbeeld en leg bij elk voorbeeld uit hoe dit de totstandkoming van het akkoord bevorderde.

- Aan oppositionele groepen, zoals de milieubeweging of de vrouwenbeweging, werd in de jaren zeventig geen en in de jaren tachtig wél subsidie verleend.
- 2p **24** Leg uit dat dit past binnen de verschillende politieke culturen van beide perioden.